

Aan de minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en
Koninkrijksrelaties

Onderwerp
Vermelding van diakritische tekens op
stemmachine

In reactie op uw verzoek van 30 oktober jl. advies uit te brengen over de wijze van vermelding van kandidaten en aanduidingen van politieke partijen in het scherm van de stemmachines van Nedap, bericht ik u als volgt.

U schetst een probleem met de vermelding van diakritische tekens in het scherm van de stemmachine, te weten dat door deze vermelding de betreffende machines een specifiek geluid afgeven, waardoor achterhaald kan worden op welke partij en welke kandidaat een kiezer heeft gestemd. U stelt voor dit probleem op te lossen door de vermelding van diakritische tekens te beperken tot het stemvel, en deze vermelding achterwege te laten in het scherm van de machine.

De Kiesraad is met u van oordeel dat het stemgeheim zwaar weegt. Het is naar het oordeel van de Kiesraad dan ook gewenst dat er maatregelen worden getroffen om tegen te gaan dat de de door u beschreven "afluistermogelijkheid" zich daadwerkelijk voordoet.

Uit artikel J 15 jo. artikel H 2 van het Kiesbesluit vloeit voort dat een kandidaat met zijn naam op de stemmachine wordt vermeld. De naam van de kandidaat betekent in dit verband de naam op de wijze waarop de kandidaat – blijkend uit de overlegging van een kopie van een legitimatiebewijs bij de kandidaatstelling – in de GBA is ingeschreven. Een aanduiding van een politieke partij dient op de stemmachine te worden vermeld op de manier zoals die aanduiding is geregistreerd bij het centraal stembureau voor de betreffende verkiezing. Dit laatste vloeit voort uit de regeling van de registratie van aanduidingen van politieke groeperingen, opgenomen in artikel G 1 van de Kieswet.

Het achterwege laten van de vermelding van diakritische tekens staat dus op gespannen voet met de geldende kiesrechtelijke bepalingen op dit punt. De Kiesraad wijst er echter op dat zich hier geen novum voordoet. De eerste generatie stemmachines ondersteunden in het geheel geen diakritische tekens,

Datum
31 oktober 2006

Ons kenmerk
2006-0000353485

Onderdeel
secretariaat Kiesraad

Inlichtingen
mr J. Schipper-Spanninga
T (070) 426 6844
F (070) 426 6000

Uw kenmerk
2006-0000351677

Blad
1 van 2

Aantal bijlagen
0

Bezoekadres
Herengracht 21
2511 EG Den Haag

Postadres
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Internetadres
www.kiesraad.nl

Datum
31 oktober 2008

Ons kenmerk
2008-0000353485

Onderdeel
secretariaat Kiesraad

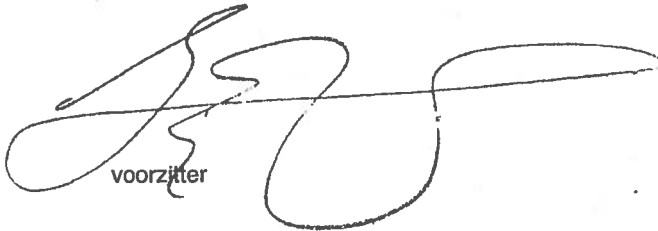
Blad
2 van 2

terwijl de huidige stemmachines slechts een beperkt aantal diakritische tekens ondersteunen. Ook in het recente verleden zijn de relevante bepalingen dus niet altijd strikt in acht genomen.

Relevant is verder natuurlijk dat de kandidaten en de aanduidingen van de politieke partijen op het stemvel wel mét diakritische tekens worden vermeld. De Kiesraad meent dan ook dat de kiezer door het achterwege laten van de diakritische tekens in het display niet in verwarring zal worden gebracht, nu het immers om kleine verschillen gaat.

Al met al is de Kiesraad van oordeel dat, gelet op het belang van de waarborging van het stemgeheim en gelet op de praktijk van vermelding van diakritische tekens in het (recente) verleden, de door u gekozen oplossing onder de huidige omstandigheden acceptabel is.

H.R.B.M. Kummeling,

voorzitter

J. Schipper-Spanninga,

secretaris-directeur